

Portret współczesnego migranta zarobkowego z Ukrainy w Polsce

Daria Pierkova*

<https://orcid.org/0000-0002-5177-1791>

Streszczenie: Celem artykułu jest scharakteryzowanie u migrantów zarobkowych z Ukrainy pracujących w Polsce oraz problemów, z jakimi się spotykają podczas swojego pobytu. We wprowadzeniu scharakteryzowano problematykę artykułu. Następnie omówiono metodyczne aspekty badań własnych oraz uzyskane wyniki. W końcowym fragmencie przedstawiono wnioski z badań – portret migranta zarobkowego z Ukrainy pracującego w Polsce. Badania przeprowadzono wśród 305 pracowników z Ukrainy w wieku 18–65 lat, którzy mają doświadczenie w pracy w Polsce. Ukraińscy migranci zarobkowi stali się nieodłącznym elementem polskiego rynku pracy. Poznając ich, można stworzyć im lepsze warunki pobytu i zatrudnienia w Polsce.

Słowa kluczowe: migracja zarobkowa, pracownicy z Ukrainy, praca w Polsce.

1. Wprowadzenie

Według K. Pujer¹ migracje zarobkowe „to przemieszczanie się w celu podjęcia pracy poza miejscem pochodzenia – tam, gdzie istnieją wolne miejsca pracy, podnoszące w efekcie poziom dochodów i standard życia”. Ze względu na migracje zarobkowe w ostatnich latach zmienił się rynek pracy w Polsce; zwiększyła się liczba pracowników z Ukrainy.

* Uniwersytet Łódzki, Wydział Zarządzania, ul. Matejki 22/26, 90-237 Łódź.

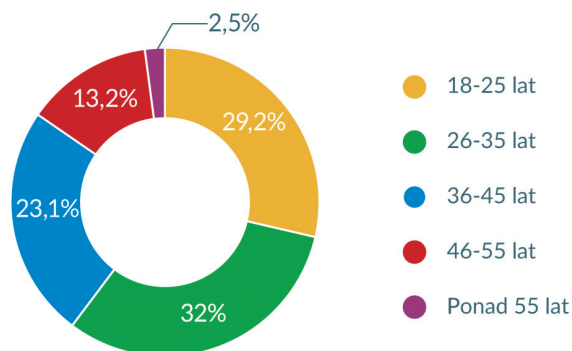
1 T. Homoncik, K. Pujer, I. Wolańska, *Ekonomiczno-społeczne aspekty migracji wybrane problemy*, EXANTE, Wrocław 2017.

Niekorzystna sytuacja polityczna w Ukrainie, wojna na wschodzie, niedostateczna liczba miejsc pracy, mniejsze stawki zarobkowe i niski poziom gwarancji społecznych, wysoki poziom korupcji doprowadziły do tego, że miliony Ukraińców wyjechało (i do dziś wyjeżdżają) do pracy za granicę, żeby polepszyć swoją sytuację finansową. Według badań International Investment głównym kierunkiem migracji zarobkowej, wybieranym przez obywateli Ukrainy w ostatnich latach, jest Polska² – ponad 1 315 456 osób w 2020 r.³

Niniejszy artykuł ma na celu scharakteryzowanie migrantów zarobkowych z Ukrainy pracujących w Polsce oraz problemów, z jakimi się spotykają podczas swojego pobytu. Aby zrealizować cel, przeprowadzono badania za pomocą ankiety internetowej wśród 305 przypadkowo dobranych osób, pochodzących z Ukrainy i pracujących w Polsce.

2. Migranci z Ukrainy w Polsce – analiza raportów o stanie rynku pracy

Według analizy portalu internetowego 300Gospodarka.pl⁴ najliczniej reprezentowani są Ukraińcy w wieku 26–35 lat (rysunek 1).

Rysunek 1. Wielkość grup wiekowych Ukraińców pracujących w Polsce

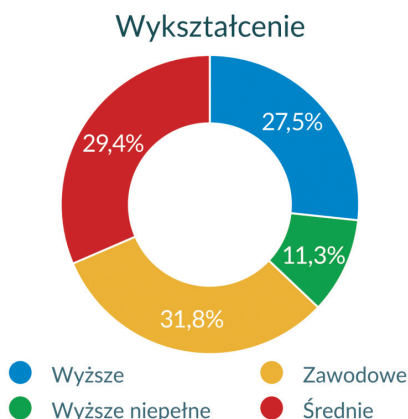
Źródło: <http://300gospodarka.pl/wykres-dnia/2019/06/17/16-wykresow-pokazujacych-kim-jest-i-czego-chce-przecietny-pracownik-z-ukrainy-w-polsce/> [dostęp 14.04.2021].

2 <https://internationalinvestment.biz/business/331-emigraciya-ukraincev-skolko-grazhdan-ukrainy-uehalo-za-rubezh-i-v-kakie-strany.html> [dostęp 14.04.2021].

3 <https://300gospodarka.pl/wykres-dnia/cudzoziemcy-pracujacy-polska-statystyki-2020> [dostęp 14.04.2021].

4 <http://300gospodarka.pl/wykres-dnia/2019/06/17/16-wykresow-pokazujacych-kim-jest-i-czego-chce-przecietny-pracownik-z-ukrainy-w-polsce/> [dostęp 14.04.2021].

Niewiele ponad połowę migrantów z Ukrainy stanowią mężczyźni (56,2%)⁵. Największy odsetek migrantów zarobkowych jest z zachodu Ukrainy. Wzrasta liczba osób przyjeżdżających z południa oraz wschodu Ukrainy. Natomiast spada liczba migrantów z centrum oraz północy Ukrainy. Najwięcej migrantów z Ukrainy ma wykształcenie wyższe oraz niepełne wyższe (38,8%) oraz zawodowe (31,8%).

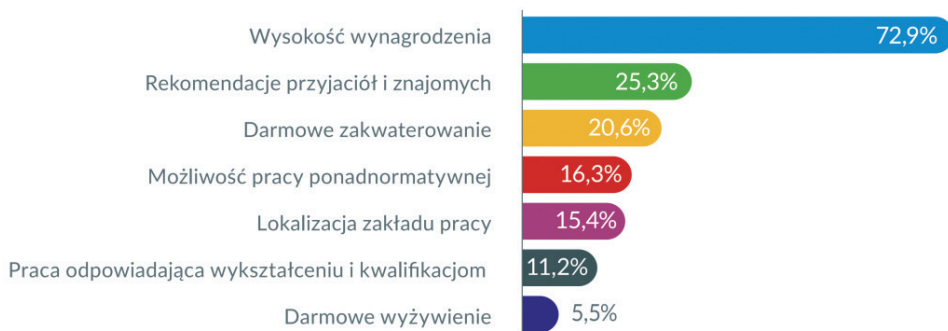

Rysunek 2. Poziom wykształcenia ukraińskich migrantów

Źródło: <http://300gospodarka.pl/wykres-dnia/2019/06/17/16-wykresow-pokazujacych-kim-jest-i-czego-chce-przecietny-pracownik-z-ukrainy-w-polsce/> [dostęp 14.04.2021].

Przy wyborze przyszłej pracy pracownicy z Ukrainy kierują się różnymi powodami (rysunek 3).

Co było priorytetem podczas wyboru oferty pracy w Polsce?

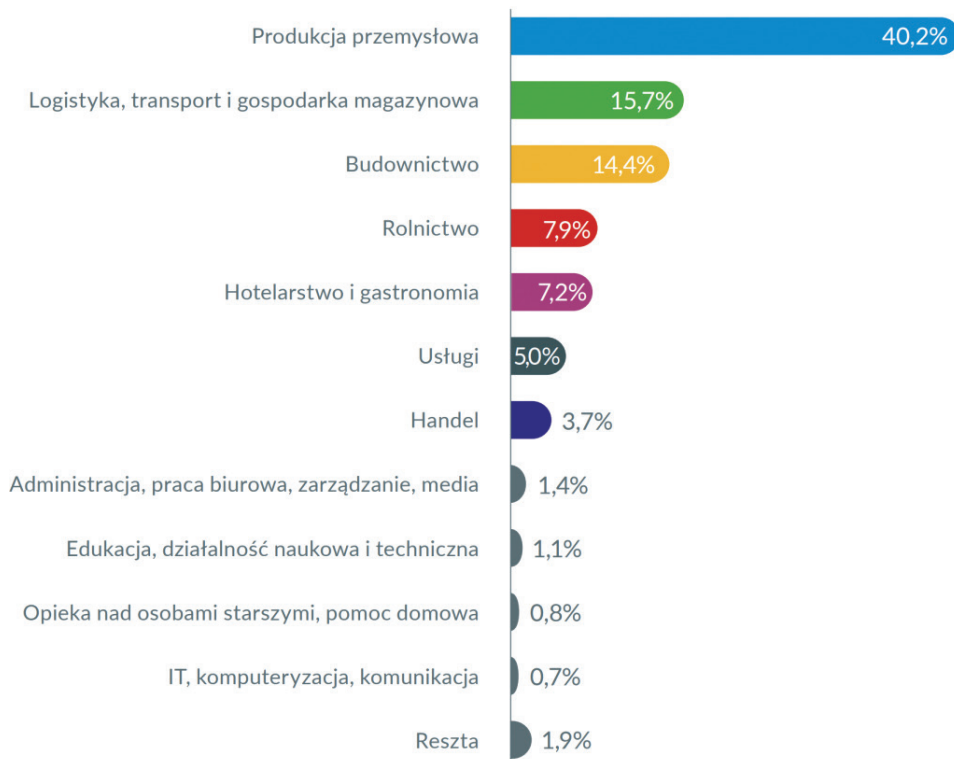
Rysunek 3. Czynniki brane pod uwagę podczas wyboru oferty pracy w Polsce

Źródło: <http://300gospodarka.pl/wykres-dnia/2019/06/17/16-wykresow-pokazujacych-kim-jest-i-czego-chce-przecietny-pracownik-z-ukrainy-w-polsce/> [dostęp 14.04.2021].

5 <https://selectivv.com/czy-ukraincy-wiaza-swoja-przyszlosc-z-naszym-krajem-najnowsze-badanie-selectivv/> [dostęp 14.04.2021].

Najwięcej migrantów z Ukrainy pracuje w produkcji przemysłowej (40,2%); w logistyce, transporcie i gospodarce magazynowej (15,7%) oraz w budownictwie (14,4%). Rzadziej podejmują pracę w rolnictwie (7,9%), hotelarstwie i gastronomii (7,2%) oraz usługach (5,0%).

Do jakiej branży przyjechał/a Pan/Pani pracować do Polski?

Rysunek 4. Podział według branż, w których zatrudnieni są Ukraińcy

Źródło: <http://300gospodarka.pl/wykres-dnia/2019/06/17/16-wykresow-pokazujacych-kim-jest-i-czego-chce-przecietny-pracownik-z-ukrainy-w-polsce/> [dostęp 14.04.2021].

Ukraińcy najczęściej mieszkają w takich miastach, jak: Warszawa, Wrocław, Kraków, Poznań, Trójmiasto. Wielu obywateli Ukrainy wybiera też pracę niedaleko granicy z Ukrainą. Większość Ukraińców jest zadowolona z pracy w Polsce, jednak ponad połowa wszystkich pracowników z Ukrainy zaznaczyła, że często jest narażona na nieuczciwość pracodawcy. Według raportu z badania przeprowadzonego przez grupę Ranking⁶ problemami, z którymi najczęściej spotykają się pra-

6 <https://mi100.info/2018/01/14/dyskryminatsiya-ukrayintsiv-za-kordonom-yak-domogtysya-moralnoyi-kompensatsiyi/> [dostęp 14.04.2021].

cownicy z Ukrainy w Polsce, są: bariera językowa (27%), poczucie niższości (27%), brak umowy z pracodawcą (22%), złe warunki zamieszkania (18%), niewypłacenie pensji (11%), nieopłacana praca poza normowa (13%), uprzedzenie ze strony Polaków (8%). Najczęściej Ukraińcy rezygnują z pracy z powodu: nieuczciwości pracodawcy (52,3%), sytuacji rodzinnej (33,6%), ciężkich warunków pracy (31,7%). Niestety aż 12,9 % zaznaczyło, że zrezygnowali z pracy z uwagi na dyskryminację z powodu pochodzenia.

3. Metodyka badań własnych

Badanie przeprowadzono za pomocą ankiety internetowej. Technikę tę wybrano ze względu na sytuację epidemiologiczną, dostępność respondentów i możliwość przeprowadzenia badań szerokiego zasięgu (dotarcia do dużej populacji). Zastosowanie techniki dającej poczucie anonimowości pozwoliło na pozyskanie informacji intymnych i drażliwych, co byłoby trudne w przypadku ankiety bezpośredniej⁷. Mocną stroną badań w Internecie jest względna łatwość i szybkość dotarcia⁸ do respondentów oraz możliwość otrzymania danych do analizy w postaci cyfrowej.

Sposobem dystrybucji ankiety internetowej jest Google Forms. Kanałami dystrybucji są grupy Facebook oraz blogi dotyczące tematyki pracy w Polsce: Ukraińcy w Polsce⁹, Praca w Polsce¹⁰, Ukraińcy w Łodzi, Warszawie, Krakowie, Gdyni, Gdańsku, Sopocie, Lublinie, Toruniu, Ja w Polsce¹¹, Ukraiński migrant¹², Polska grupa¹³, Polska¹⁴.

Badania zasadnicze poprzedzono pilotażem narzędzia badawczego, którego celem było dokonanie oceny adekwatności doboru sposobu badania, sprawdzenie, czy instrukcja i pytania są jasne, usunięcie wskazanych błędów i tego, co utrudniało

7 P. Siuda, *Ankieta internetowa: zalety i wady – rekapitulacja*, s. 33, https://www.researchgate.net/publication/308556918_Ankieta_internetowa_zalety_i_wady_-_rekapitulacja [dostęp 21.04.2021].

8 D. Batorski, M. Olcoń-Kubicka, *Prowadzenie badań przez Internet – podstawowe zagadnienia metodologiczne*, s. 104, https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/2202/Batorski_Olcon-Kubicka_2006_Prowadzenie_badan_przez_internet.pdf?sequence=1&isAllowed=1 [dostęp 21.04.2021].

9 Ukraińcy w Polsce, <https://www.facebook.com/groups/374175415982128/> [dostęp 21.04.2021].

10 Praca w Polsce, <https://www.facebook.com/groups/521636951523325/> [dostęp 21.04.2021]; Praca w Polsce, <https://www.facebook.com/groups/ArgosGroup/> [dostęp 21.04.2021].

11 Ja w Polsce, <https://www.yavp.pl/uk> [dostęp 21.04.2021].

12 Ukraiński migrant, <https://www.facebook.com/Ukrainian.migrant/> [dostęp 21.04.2021].

13 Polska grupa, <https://vk.com/mojapolskagrupa> [dostęp 4.05.2020].

14 Polska, <https://vk.com/typicalpoland> [dostęp 4.05.2020].

wypełnienie kwestionariusza. Pilotaż narzędzia był przeprowadzony wśród 15 osób – kobiet i mężczyzn w różnym wieku oraz o różnym doświadczeniu życiowym i zawodowym. Pilotaż dostarczył informacji na temat kwestionariusza (jego poprawności), a także pomógł przystosować narzędzie do badania zasadniczego¹⁵.

W kwestionariuszu wykorzystanym w badaniu zasadniczym umieszczono 25 pytań i metrykę. Wśród 25 pytań zawartych w głównej części kwestionariusza były 24 pytania zamknięte (w trzech pytaniach prosiłam o uzasadnienie swojej odpowiedzi) oraz 1 otwarte. Pytania w ankiecie dotyczyły doświadczenia osobistego respondenta w związku z pracą w Polsce.

Badanie zasadnicze przeprowadzono w kwietniu 2020 r. Uczestniczyło w nim 305 osób. Dobór miał charakter przypadkowy – kwestionariusze wypełniły osoby, które były zainteresowane problematyką badania i wyraziły chęć podzielenia się swoimi opiniami.

Ograniczenia przyjętej metodyki badania wynikają ze słabszych stron ankiety internetowej (brak możliwości kontroli przebiegu udzielania odpowiedzi¹⁶, pominięcie niektórych pytań przez respondentów, trudności w dotarciu do osób powyżej 56 roku życia, które rzadziej używają Internetu). Kwestionariusze wypełniły osoby przypadkowe, zatem nie można uogólniać wniosków z badania na całą populację. Pewne ograniczenia wynikały także z niewielkich jeszcze doświadczeń autorki jako badaczki.

4. Migranci zarobkowi z Ukrainy w Polsce – wyniki badań własnych

W badaniu wzięło udział 305 badanych osób, z czego 59% (179 osób) stanowiły kobiety. Najliczniejszą grupą były osoby w wieku 26–35 lat (38,4%), a najmniej liczną – pracownicy w wieku 56 lat i więcej.

Wśród ankietowanych najwięcej osób legitymowało się wykształceniem wyższym magisterskim – 115 respondentów (37,7%). Około ¾ ankietowanych oceniło swoją sytuację materialną jako przeciętną (74,7%). Jak wynika z kwestionariuszy, badani pochodzą z różnych regionów Ukrainy. Najwięcej osób mieszka w zachodniej części kraju (42,1%), a najmniej we wschodniej (7,2%). Największa grupa respondentów przebywa w Polsce na podstawie karty pobytu.

15 K. Grzeszkiewicz-Radulska, *Metody badań pilotażowych*, s. 113–114, http://yadda.icm.edu.pl/yadda/element/bwmeta1.element.hdl_11089_5455/c/05-grzeszkiewicz.pdf [dostęp 4.05.2020].

16 K. Kaczmarczyk, *Zalety i wady metod zbierania danych przez internet w badaniach marketingowych*, s. 195, <https://www.polsl.pl/Wydzialy/ROZ/ZN/Documents/Zeszyt%20129/Kaczmarczyk.pdf> [dostęp 3.05.2020].

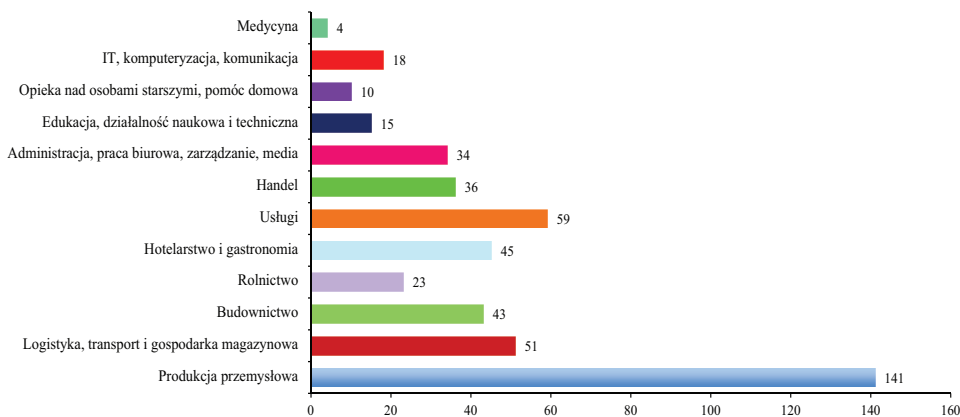
Tabela 1. Cechy społeczno-demograficzne respondentów

Cecha badanych	Liczba badanych	Względna liczba badanych (%)
Płeć		
▪ Kobieta	179	59
▪ Mężczyzna	126	41
Wiek		
▪ 18–25	61	20
▪ 26–35	117	38,4
▪ 36–45	85	27,9
▪ 46–55	39	12,8
▪ 56 lat i więcej	3	1
Wykształcenie		
▪ Podstawowe wykształcenie średnie	13	4,3
▪ Ukończone wykształcenie średnie	18	5,9
▪ Zawodowe	77	25,2
▪ Licencjat	82	26,9
▪ Magister	115	37,7
Miejsce zamieszkania na Ukrainie		
▪ Wieś	28	9,2
▪ Miasto do 20 tys. mieszkańców	25	8,2
▪ Miasto 20–50 tys. mieszkańców	33	10,8
▪ Miasto 50–200 tys. mieszkańców	40	13,1
▪ Miasto 200–500 tys. mieszkańców	49	16,1
▪ Miasto powyżej 500 tys. mieszkańców	130	42,6
Sytuacja materialna		
▪ Bardzo dobra	5	1,6
▪ Dobra	44	14,5
▪ Średnia	227	74,7
▪ Zła	24	7,9
▪ Bardzo zła	5	1,3
Podstawa pobytu		
▪ Wiza	82	27
▪ Karta Polaka	7	2
▪ Paszport biometryczny	20	7
▪ Karta pobytu	114	38
▪ Najpierw paszport biometryczny, potem wiza lub odwrotnie	80	26

Źródło: opracowanie własne.

Głównym powodem migracji do Polski w przypadku ankietowanych było relatywnie wysokie wynagrodzenie – 50%. Ponadto badani podkreślali, że na wybór Polski jako kraju migracji wpłynęły: bliska lokalizacja względem Ukrainy (29%), podobieństwa językowe (23%) i kulturowe (16%).

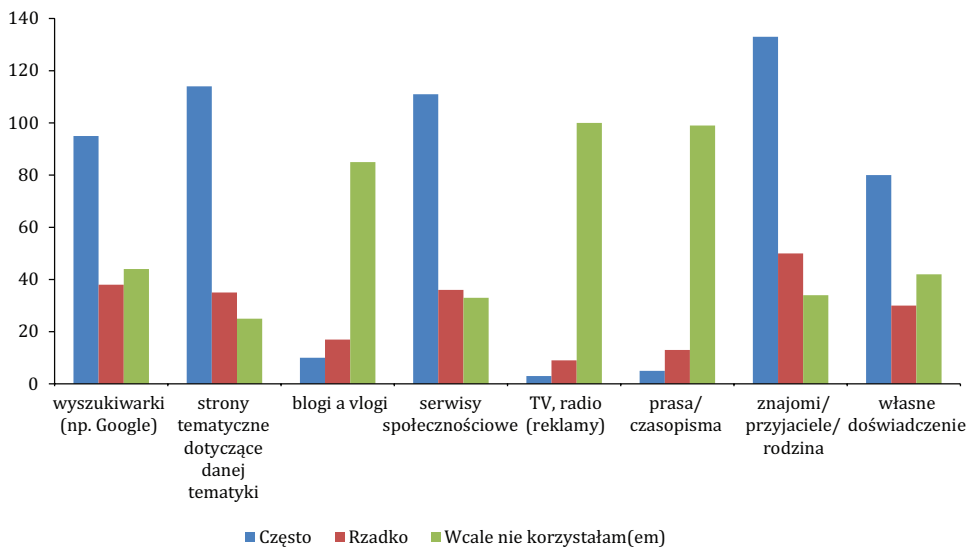
Badani pracowali w różnych branżach (rysunek 5).

Rysunek 5. Klasyfikacja miejsc pracy ukraińskich migrantów według branży przedsiębiorstwa

Źródło: opracowanie własne.

Najliczniejszą grupę stanowili respondenci mający stałą pracę. Najpowszechniejszymi rodzajami umów zadeklarowanymi przez badanych są umowa o pracę (53%) oraz umowa zlecenie (41%).

Rysunek 6. Źródła informacji wykorzystywane w poszukiwaniu pracy

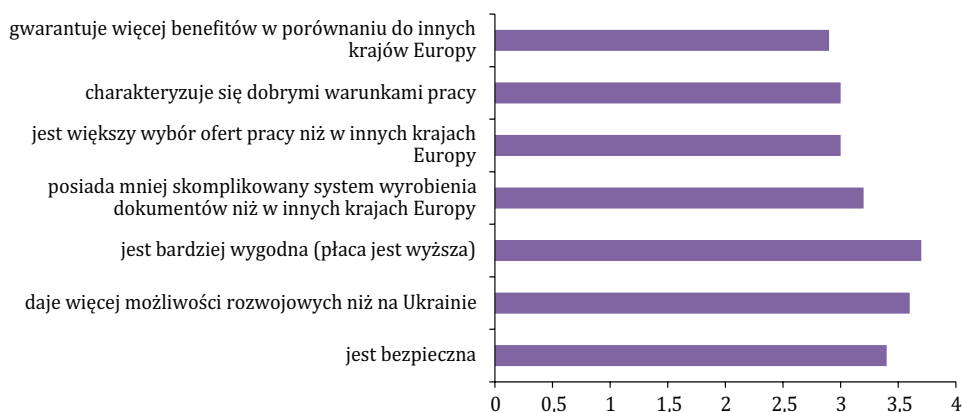
Źródło: opracowanie własne.

Badani Ukraińcy podejmowali pracę za pośrednictwem agencji pracy oraz pośredników. Ponad 46% respondentów współpracowało z agencją pracy. Średni współczynnik zadowolenia z tej współpracy wynosi 3,5 (w skali 0–5). Z pośrednikami pracowało około 29% respondentów. Średni współczynnik zadowolenia z tej

współpracy wynosi 3 punkty (w skali 0–5). Do najczęściej wskazywanych problemów związanych ze współpracą z agencją pracy oraz pośrednikami należą: całkowita niezgodność rzeczywistych i deklarowanych warunków pracy, brak pracy po przyjeździe do Polski, opłata za pakiet dokumentów (wakat, zaproszenie, wniosek o wizę itd.) oraz całkowite lub częściowe niewypłacenie pensji.

Najczęściej wykorzystywanymi przez pracowników z Ukrainy źródłami informacji są: opinie znajomych/przyjaciół, rodziny, strony tematyczne oraz serwisy społecznościowe, a także wyszukiwarki. Tradycyjne sposoby pozyskiwania pracowników z Ukrainy takie jak reklama w TV albo radio oraz prasa albo czasopiśma są już nieaktualne.

Respondentom podano stwierdzenia dotyczące pracy w Polsce, które oceniali w skali od 1 do 5. Następnie wyliczono średnią wartość poziomu zgodności z zaproponowanymi stwierdzeniami. Z badań wynika, iż najwięcej pracowników z Ukrainy uważa, że praca w Polsce jest bardziej wygodna (płaca jest wyższa) – 3,7 punktów oraz daje więcej możliwości rozwojowych niż na Ukrainie (3,6 punktów). Najniższej ocenione zostało stwierdzenie: „polscy pracodawcy gwarantują więcej benefitów w porównaniu do pracodawców z innych krajów Europy (2,9 punktów) – rysunek 7.

Rysunek 7. Opinie Ukraińców dotyczące pracy w Polsce

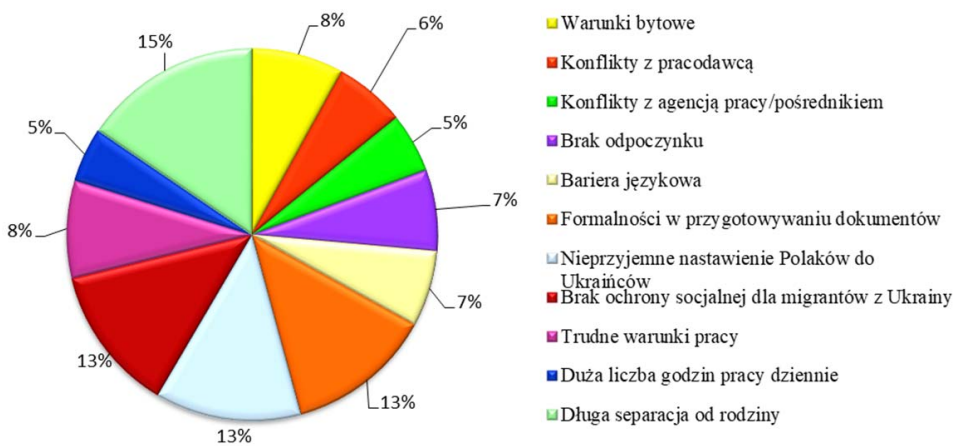
Źródło: opracowanie własne.

Obywatele Ukrainy pracujący w Polsce zapytani o stosunek polskich pracodawców do pracowników z Ukrainy twierdzili, że jest on przeciętny (ani dobry, ani zły). Taką odpowiedź zadeklarowało 184 respondentów (37%). Jednak 30 respondentów (9%) oceniło, że stosunek polskich pracodawców do pracowników z Ukrainy jako zły lub bardzo zły.

Badanych zapytano, czy kiedykolwiek pracując w Polsce, spotykali z uprzedzeniami ze strony polskich pracodawców wobec nich samych. Około 1/3 respondentów zaznaczyło odpowiedź „zdecydowanie nie” (102 respondentów), a 119

odpowiedź „tak” „zdecydowanie tak” (52 osoby – 17%) oraz „raczej tak” (67 respondentów – 22%). W przypadku 111 respondentów (82%) przyczyną uprzedzenia było obywatelstwo; 11 badanych uznało, że uprzedzenia pracodawców wynikały z wieku; pozostali spotkali się z uprzedzeniami ze względu na poziom wykształcenia oraz niewielkie doświadczenie zawodowe.

Analiza materiału empirycznego pozwala stwierdzić, że Ukraińcy byli „raczej zadowoleni” z pracy w Polsce (169 respondentów – 55,4%), jednak 27 respondentów (8,8%) wyraziło negatywną opinię, a 18 osób wybrało odpowiedź „trudno powiedzieć”. Przyczyny niezadowolenia z pobytu w Polsce były rozmaite (rysunek 8).

Rysunek 8. Przyczyny niezadowolenia z zatrudnienia w polskich przedsiębiorstwach

Źródło: opracowanie własne.

5. Wnioski z badań

Ukraińcy wpisali się krajobraz polskiego rynku pracy. Badając migrantów zarobkowych z Ukrainy, można wskazać ich charakterystyczne cechy. To z kolei pozwoli lepiej ich poznać, zrozumieć oraz sprawić, by ich pobyt w Polsce i wykonywana praca były bardziej satysfakcjonujące.

Na podstawie wyników badań można stworzyć portret współczesnego migranta zarobkowego z Ukrainy, pracującego w Polsce. Zatem jest to osoba w wieku 26–35 lat, z wykształceniem wyższym, pochodząca ze wsi albo z dużego miasta powyżej 500 tys. mieszkańców, mieszkająca w Polsce w mieście powyżej 500 tys. mieszkańców. Sytuacja materialna takiego migranta jest „przeciętna”. Przyczyną

jego wyjazdu do pracy za granicę była głównie sytuacja ekonomiczna, polityczna i społeczna na Ukrainie. Decydując się na migrację, taka osoba chciała osiągnąć wyższe wynagrodzenie niż na Ukrainie, polepszyć warunki życia rodzinie (edukacja dzieci, leczenie krewnych, otwarcie nowego biznesu itd.). Ukraiński migrant wybrał Polskę przede wszystkim ze względu na bliską lokalizację w stosunku do Ukrainy (w razie niepowodzenia szybki i mniej kosztowny powrót do kraju ojczystego), podobieństwa językowe oraz bliskość kulturową. Dokonując wyboru miejsca pracy, Ukraińcy korzystali z opinii znajomych oraz rodziny, a także z informacji zamieszczonych w mediach społecznościowych. Przynajmniej raz pracowali w firmie produkcyjnej. Na ogół zatrudnieni są na podstawie umowy o pracę, niechętnie godzą się pracować nielegalnie. Migranci najpierw zdybywali pracę za pośrednictwem agencji pracy albo z pomocą pośrednika, ale potem rezygnowali z tej współpracy, ponieważ nie otrzymywali pensji na czas albo dlatego, że rzeczywiste warunki pracy bardzo różniły się od tych deklarowanych (były znacznie gorsze).

Przedstawione wyniki badania potwierdzają rezultaty badań przeprowadzonych przez Centrum Badań Społecznych Narodowego Uniwersytetu „Akademia Ostrogska”¹⁷, wyniki badań Wyższej Szkoły Handlowej we Wrocławiu oraz agencji pośrednictwa pracy OTTO Work Force Polska¹⁸.

Bibliografia

- Batorski D., Olcoń-Kubicka M., *Prowadzenie badań przez Internet – podstawowe zagadnienia metodologiczne*, https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/2202/Batorski_Olcon-Kubicka_2006_Prowadzenie_badan_przez_internet.pdf?sequence=1&isAllowed=y [dostęp 21.04.2021].
- Homoncik T., Pujer K., Wolańska I., *Ekonomiczno-społeczne aspekty migracji. Wybrane problemy*, EXANTE, Wrocław 2017.
- Ja w Polsce, <https://www.yavp.pl/uk> [dostęp 21.04.2021].
- Praca w Polsce, <https://www.facebook.com/groups/521636951523325/> [dostęp 21.04.2021].
- Praca w Polsce, <https://www.facebook.com/groups/ArgosGroup/> [dostęp 21.04.2021].
- Siuda P., *Ankieta internetowa: zalety i wady – rekapitulacja*, https://www.researchgate.net/publication/308556918_Ankieta_internetowa_zalety_i_wady_-_rekapitulacja [dostęp 21.04.2021].
- Ukraińcy w Polsce, <https://www.facebook.com/groups/374175415982128/> [dostęp 21.04.2021].

17 <https://www.pol-ukr.com/wp-content/uploads/PUIG-PIZ-Raport-2019.pdf> [dostęp 14.04.2021].

18 <https://www.ottoworkforce.pl/startuje-kampania-nie-place-za-prace/> [dostęp 14.04.2021].

Ukraiński migrant, <https://www.facebook.com/Ukrainian.migrant/> [dostęp 21.04.2021].

<http://300gospodarka.pl/wykres-dnia/2019/06/17/16-wykresow-pokazujacych-kim-jest-i-czego-chce-przecietny-pracownik-z-ukrainy-w-polsce/> [dostęp 14.04.2021].

<https://internationalinvestment.biz/business/331-emigraciya-ukraincev-skolko-grazhdan-ukrainy-uehalo-za-rubezh-i-v-kakie-strany.html> [dostęp 14.04.2021].

<https://mi100.info/2018/01/14/dyskryminatsiya-ukrayintsiv-za-kordonom-yak-domogtysya-moralnoyi-kompensatsiyi/> [dostęp 14.04.2021].

<https://selectivv.com/czy-ukraincy-wiaza-swoja-przyszlosc-z-naszym-krajem-najnowsze-badanie-selectivv/> [dostęp 14.04.2021].

<https://www.ottoworkforce.pl/startuje-kampania-nie-place-za-prace/> [dostęp 14.04.2021].

<https://www.pol-ukr.com/wp-content/uploads/PUIG-PIZ-Raport-2019.pdf> [dostęp 14.04.2021].